

echennia%20yakosti_Shvets_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 20.10.2022 р.)

5. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. – № 1. С. 27-33.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-267-1/03>

**THE SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITY OF THE
POSTGRADUATE STUDENTS UNDER MARTIAL LAW
IN UKRAINE (ON THE EXAMPLE OF ACADEMICIAN STASHIS
SCIENTIFIC RESEARCH INSTITUTE FOR THE STUDY
OF CRIME PROBLEMS NATIONAL ACADEMY
OF LAW SCIENCES OF UKRAINE)**

**ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
АСПІРАНТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
(НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА
В.В. СТАШИСА НАПРН УКРАЇНИ)**

Batyrgareieva V. S. Батиргареева В. С.

*Doctor of Law, Professor,
Director of Academician Stashis Scientific
Research Institute for the Study of Crime
Problems National Academy of Law
Sciences of Ukraine*

*доктор юридичних наук, професор,
директор НДІ вивчення проблем
злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії
правових наук України*

Запровадження в нашій країні воєнного стану у зв'язку з повномасштабною агресією з боку Російської Федерації внесло свої корективи у процес підготовки аспірантів українськими вузами та у системі науково-дослідних установ академічної і відомчої науки. Поряд з організаційно-управлінськими питаннями стосовно здійснення набору, підготовки та атестації молодих кадрів у системі третього рівня освіти України перед науковою спільнотою, зайнятою безпосередньою роботою з молодим поколінням вчених, постало завдання й щодо підвищення соціального ефекту і корисності від проведених молоддю досліджень для суспільства і практики у парадигмі тих загроз і викликів, котрі щоденно постають перед українським народом.

Як показав час, особливо гостро ця проблема постала перед галузями гуманітарної науки, у тому числі й перед тими установами, що готують фахівців за спеціальністю «правознавство». А якщо конкретизувати

зазначену проблему ще більше, так би мовити, представити її ще наочніше, то слід наголосити, що з неабиякими складнощами зіштовхнулися насамперед ті наукові осередки, котрі здійснюють підготовку аспірантів із дисциплін, предметом яких є боротьба зі злочинністю. Висловлене стосується й науково-педагогічного колективу НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України.

Така непроста ситуація виявилася наслідком «переплетення» кількох проблем. По-перше, НДІ вивчення проблем злочинності, як й багато інших установ юридичного профілю, повністю залишається у прифронтовій зоні (м. Харків), яка майже щодобово піддається ракетно-бомбовим ударам. Це призводить до природного побоювання як з боку науково-педагогічного складу, так і з боку осіб, що бажають підвищувати свою кваліфікацію через систему аспірантури, з приводу можливості успішної підготовки наукової роботи у цих умовах, свого майбутнього та майбутнього науково-дослідної установи в цілому.

По-друге, потреби організації й підвищення обороноздатності України, звісно ж, викликали скорочення фінансування сфери освіти і науки. Таке скорочення відчула на себе й Національна академія правових наук України, основними структурно-організаційними одиницями якої є її галузеві науково-дослідні інститути. Причому загроза подальшого скорочення витрат на забезпечення потреб утримання установ, їх штату та проведення фундаментальних досліджень набуватиме системного характеру. Це призводить до необхідності відправляти науковців у неоплачувані відпуски, пошуку ними фінансової підтримки «на стороні» (припустимо, стажування закордоном, виконання грантових досліджень так само за кордоном та ін., працевлаштування в інших учбових та науково-дослідних установах на відносно безпечних територіях тощо). Подібна ситуація сприяє відтоку кадрів, з одного боку, та слабкій мотивації науково-педагогічного персоналу, що залишився, до участі у процесі підготовки кадрів, із другого боку. Таким чином, окрім існуючих ризиків для процесу підготовки кадрів вищої кваліфікації на третьому освітньому рівні так само слід наголосити на небезпеці незбереження наукового потенціалу країни як такого. Це, у свою чергу, означатиме, що на етапі відновлення України буде існувати дефіцит наукових кадрів, адже сьогодні існує неабиякий ризик переривання процесу наступництва у науці, який зумовлюється успішною діяльністю з підготовки молодोї зміни науковців.

По-третє, держава в особі певних інституцій, від яких сьогодні залежить проведення (читай – фінансування) фундаментальної науки, вочевидь, нехтує тієї важливої тезою, що отримання відчутного соціального ефекту на практиці від впровадження результатів наукових розробок фундаментального характеру займають від 10 до 20 років (і це в кращому випадку). Крім того, у галузі правових наук, об'єктом

дослідження яких є злочинність, чисельні її прояви, фонові для злочинності явища, а також боротьба з нею, соціальні інституції, що контролюють процеси обрання вченими актуальних для дослідження проблем (і відповідно схвалюють рішення фінансових органів про асигнування з бюджету держави матеріальних засобів на їх реалізацію), хід виконання досліджень, мають вельми опосередковане уявлення про те, що є дійсно актуальним. До речі, сьогодні таких відомств, що оцінюють «трендовість» наукових розробок у зміненому форматі нашого буття, чимало. Національна академія правових наук України отримує згоду навіть від Міністерства оборони України на проведення фундаментальних досліджень та від низки нещодавно створених органів, що відповідають за реалізацію і координацію європейської та євроатлантичної інтеграції. Але питань при такому підході виникає набагато більше, ніж відповідей на них. Так, на догоду темам плану mainstream ми маємо залишати осторонь ті напрями фундаментальних досліджень у сфері боротьби зі злочинністю, які завжди визначали, визначають і визначатимуть якісний стан нашого суспільства та його безпеку, якщо не буде знайдено будь-якої «прив'язки» до цього самого mainstream, про що обов'язково потрібно зазначати у тематичних планах наших досліджень, всіляких звітах та в іншій звітно-плановій документації. При такому підході виявляються «нецікавими», припустимо, проблеми щодо дотримання прав людини при виконанні покарань і поведженні із засудженими в Україні, розробки стратегії запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту України, опрацювання заходів щодо підвищення рівня національної безпеки у сфері громадського здоров'я та ін. Гадаємо, що це неправильний підхід. Навіть з урахуванням відомої у теперішній час тріади визначення актуальності проблематики для правових досліджень, а саме: «адаптація законодавства України до права ЄС відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (євроінтеграційний напрям)» – «забезпечення національної безпеки та оборони під час відсічі ворогу (воєнний напрям)» – «відновлення України після війни (поствоєнний, або відновлювальний напрям)», можна стверджувати, що боротьба із загальнокримінальною злочинністю (вбивства, крадіжки, грабежі, розбої, зґвалтування, злочинні правопорушення у сфері дорожнього руху тощо) та покарання злочинців за них не повинна слабшати ані намить. На жаль, й зарубіжні грантодавці не розуміють важливості наукових розробок щодо опрацювання заходів запобігання, спрямованих на стабілізацію ситуації із загальнокримінальною злочинністю на підконтрольних Україні територіях та на тільки-но деокупованих.

По-четверте, специфіка проведення наукових розвідок аспірантами у системі академічних науково-дослідних установ є такою (як втім й у будь-якому вищому навчальному закладі), що їх теми, які вони розробляють на рівні дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії, мають бути дотичними тим розробкам, якими займаються ці установи. Принаймні завжди вказуються «афіліація», тобто зв'язок дисертаційної роботи з планами та темами наукових досліджень наукової установи в цілому або її наукових структурних підрозділів, зокрема.

У ситуації, що склалася, в НДІ ВПЗ вчені намагаються відстоювати актуальність фундаментальних досліджень, що проводяться. Із цією метою, по-перше, ми встановлюємо безпосередні контакти з тими правоохоронними органами та органами влади, яким наша продукція є цікавою і корисною, а, по-друге, нами вивчаються чисельні європейські директиви, протоколи, рекомендації тощо з тим, щоб «вдихнути» нове життя, дати додатковий імпульс нашим дослідженням і щоб в котрий раз довести своєчасність і затребуваність власних розробок та підготовленої наукової продукції, а так само, щоб зберегти зв'язок обраних аспірантами тематик дисертаційних досліджень із тими науковими напрямками, що опрацьовуються досвідченими фахівцями.

Цікаво зупинитися й на тому моменті, у який спосіб аспірантами, які вступили до аспірантури в цьому році, обираються проблематики для подальшого дослідження. З урахуванням чіткого у теперішній час курсу НДІ вивчення проблем злочинності на максимальній зв'язок із практикою нами обговорюються такі можливі теми, як кримінально-правове, кримінологічне та криміналістичне вивчення воєнних злочинів, кримінально-правова кваліфікація загибелі і поранення людей внаслідок ракетно-бомбових ударів, проведення псевдореферендумів та російської паспортизації населення України на тимчасово окупованих територіях, визначення порядку та умов зберігання воєнних трофеїв як доказів вчинення Російською Федерацією кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, кримінально-правова оцінка та розробка методики розслідування злочинів, що вчиняються учасниками приватних військових кампаній, на кшталт ПВК «Вагнер», створення стратегії інформаційної безпеки України, цифровізація кримінального процесу в умовах воєнного або надзвичайного стану, кримінологічна характеристика та запобігання виправдовуванню, визнанню правомірною, запереченню збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікації її учасників та ін. Звісно ж, рішення а обранні цих та інших тем залишається за аспірантом, але ті питання, що обговорюються в Інституті, викликають великий інтерес з боку молодих вчених, що в цьому році вступили до аспірантури.